

A *parasák*-ra tagolás és a nyilvánvaló hebraizmusok mellett a kommentárban megjelenő rabbinikus források szolgáltatnak alapot az 1634-es fordításnak a zsidó hagyományba való beillesztéséhez. A kommentárban, melyet Péchi *Jedzegetés*-nek nevez, túlnyomó többségben ugyanis zsidó forrásra, zsidó interpretációs technikával találunk hivatkozást.

A rabbinikus források között a legkedveltebbek a vizsgált korpuszban a midrások, azon belül is a *Berésit Rabba*. (A midrás —héberül 'tanulmányozás' a *daras* 'megvizsgál / kikutat' jelentésű igéből— irodalmi műfaj és módszer; vallási törvények következtetése a Bibliából, illetve a Bibliához írott magyarázó elbeszélések, példázatok gyűjteménye. A *Berésit Rabba* a Genesishez írott midrás, magyarázó elbeszélések gyűjteménye.) Az agádikus (elbeszélő) műfaj szignifikáns jelenléte a kommentár műfajiságának is irányt szab. Péchi olvasmányos, könnyen befogadható, tanulságos, erkölcsi épülésekre szolgáló magyarázatokkal akarja az egyszerű hívőt megszólítani, tanítani-nevelni, mintegy észrevétlenül elhintvén bennük a zsidó tárgyi ismereteket, a zsidó kultúrtörténeti információkat.

A Gn 14,10-hez fűzött magyarázatban olvashatjuk:

10. A Sziddim völgyé[ben] pedig sok enyves kutak [---] valának (...)
A Sziddim völgyében etc. (...) A Midrás magyarázatja, hogy a Szedom királya, s több szomszéd nemzetek nem akarván hinni Ábrámnak az égő kemencéből való szabadulását, mikor hadastul megveretvén, e kutak, enyves kutak között szorongottak-kevergettek, az Úristen csudálatos szabadítást cselekedvén a Szedom királyával, elhitte lehetségesnek az Ábrahám tűztől való szabadulását, és a kutakról ez okon volna itt emlékezet. Beresit Raba. [BR XLII: VII, 6.]

Más részletek tanúsítják, hogy Péchi keresztény bibliakiadást is használ, illetve az újszövetségi szöveghelyeket is figyelembe veszi. E hivatkozások száma azonban elenyésző a zsidó hivatkozásokhoz képest.

A Tóra-fordítás liturgikus szakaszolása, a fordítás nyelvi megformáltsága, valamint a kommentár rabbinikus forrás-preferenciája alapján megállapíthatjuk: az 1630-as évek derekán Péchi Simon a szombatos gyülekezetet egyértelműen az új irány: a zsidó vallási-liturgiai keretek között képzei el.

Régi rítusú latin mise az Egyetemi templomban

A római egyház november 9-én üli a pápai székesegyház, vagyis a római, lateráni Megváltó-bazilika fölszentelését. Ez a templom közös anyaszentegyháza a katolikus világnak. A tudományos konferencia, melyhez zárásul kapcsolódott a mise, ugyan véletlenül esett erre a napra, de könnyen megtaláljuk az érintkezési pontot: a Rómához való hűség is szerepet játszott Pázmány Péternek abban a törekvésében, hogy a régi római rítusnak —a tridenti zsinaton elha-

tározott, egységesített— változatával cserélje föl *ugyanazon* rítus magyarországi, „esztergomi” változatát.

A Pázmány Péter által bevezetett hagyományos római (ún. tridenti) rítus szerint tartott mise emlékezés is volt az egyetemalapítóra (különösen egy rövidített Pázmány-prédikáció révén, amely az Egyetemi templom barokk szószékéről elhangozva irodalmi szempontból is reveláció volt), emlékezés az újraalapítókra-újraalakítókra, és végső soron az egyetem, az universitas 375 évének tanáira, hallgatóira és támogatóira.

A történelmi Magyarország nagy részén tehát 1630 után a római rítus egész világon elterjedt formája jutott érvényre, és ezt gyakorolták a II. Vatikáni Zsinat reformjáig. XVI. Benedek pápa 2007-ben, *Summorum pontificum* kezdetű rendelkezésével a római rítus „rendkívüli formájaként” visszahelyezte jogaiba a régi, tridenti rítust. (Ma ennek a világ több országában jelentős számú híve van, s hazánkban is működnek nagyrészt fiatalokból álló régi rítusú közösségek.) Ennek alapján lehetett megtartani a konferenciához kapcsolódó, mégsem csak „muzeális emlék” bemutatásaként értelmezhető istentiszteletet.

A szertartás kezdete előtt Déri Balázs ismertette a szervezés indítékait, kifejtette, hogy egy ideológiailag semleges, „civil” egyetem hogyan illeszthet hivatalos programjai közé egyházi szertartást, továbbá részletesen ismertette a szertartás lefolyását. Köszönetet mondott az egyházi engedélyért, Erdő Péter bíboros-érsek, valamint a Seminarium Centrale előljárói készségéért. A történelmi körülmények ugyan úgy hozták, hogy a két legkorábbi kar most külön szervezetben működik, de a szíves fogadtatás révén az ELTE is magáénak érezhette a hajdan pálos, most pedig Egyetemi templomot.

Miközben a szentmise egyrészt kompromisszumoktól mentes egyházi szertartás volt, feszélyezettség nélkül jól érezhette magát benne a másként hívő és a nem hívő is, szembesülve Budapest legszebb barokk templomterében az ünnepélyes latin misével mint összművészeti alkotással. A kétnyelvű füzetből mindenki követni tudta a szertartást, és lelkiismerete szerint részt tudott benne venni. A hatalmas templomot megtöltő egyetemi közönség, tanárok, diákok, alkalmazottak és más érdeklődők sorában ott volt az egyetem több vezetője, köztük két dékán, de a diplomáciai testület egy kiemelkedően rangos tagja is.

A misét Ft. Józsa Attila PhD galántai esperes-plébános (Felvidék/Szlovákia), liturgiátörténész, az ELTE BTK Latin Tanszékének Földváry Miklós István által vezetett OTKA-programjának kutatója celebrálta, a diakonus (szerpap) P. Kovács Ervin Gellért OPraem, a szubdiakonus (alszerpap) Fülep Dániel volt. A ceremóniárius (szertartó), Földváry Miklós István adjunktus vezetésével az asszisztenciát Keglevich Kristóf történész, középiskolai tanár, Csontos Gergely, Ft. Juhász Csaba és Rihmer Zoltán, az ELTE BTK Latin Tanszékének volt és jelenlegi hallgatói adták. Mekis Péter, az ELTE BTK Zenei Tanszékének növendéke orgonált, az ELTE BTK és TTK oktatóiból, volt, ill. mai hallgatóiból álló gregorián kórust Déri Balázs muzikológus, kóruskarnagy vezényelte.